

GANGA = LÍÐA

Í ATHUGASEMDUM við texta frá 12. öld, sem aðeins er kunnur í ungu handriti, þótti mér ögn vafasamt hvort sögnin 'ganga' í merkingunni "líða" um tíma gæti verið upphafleg í svo gömlum texta.¹ Þó höfðu fundist tvö dæmi um notkun sagnarinnar í þessari merkingu í handritum frá síðari hluta 14. aldar, og þeir textar sem sögnin stendur í kunna að vera drjúgum eldri.

Þess hefði mátt geta, að auk þess að merkingin er til í síðari alda máli,² eru tvö dæmi um hana í orðabók Fritzners,³ annað úr Gulapingslögum eldri, en hitt úr 1. þætti Karlamagnús sögu.

Í engri þeirra orðabóka sem hér hefur verið vitnað til er merkingin "líða" (um tíma) greind skýrt frá öðrum skyldum merkingum. Það er þó gert í eldri orðabók,⁴ en þar eru engin dæmi nefnd um notkun sagnarinnar í þessari merkingu.

Dæmið hjá Fritzner úr Gulapingslögum er elst þeirra dæma sem nú hafa verið talin utan fróðleiksgreinanna, a. m. k. ef miðað er við aldur handrita. Elsta handrit laganna, Don. var. 137 4to, er talið vera skrifað um 1300⁵ eða enn fyrr.⁶

Hins vegar hafa fundist jafngömul og enn eldri dæmi, sem hér verða tilgreind með samræmdri stafsetningu:

- 1) En várr drottinn Jesus Christus kom til þessa heims á hinni .vi. öld þeiri sem verðr, en .v. vóru áðr gengnar.⁷

¹ Stefán Karlsson, "Fróðleiksgreinar frá tólftu öld", *Afmælisrit Jóns Helgasonar 30. júní 1969* (Rv. 1969), 332-33, 337 og 346.

² Sigfús Blöndal, *Íslensk-dönsk orðabók* (Rv. 1920-24), 236 (genginn 4) "hengaaet, forsvunden, tabt"), sbr. einnig Richard Cleasby og Guðbrandur Vigfússon, *An Icelandic-English Dictionary* (Oxford 1874), 190 (ganga C.X.β. "gone, past").

³ Johan Fritzner, *Ordbog over Det gamle norske Sprog* (Kria 1883-96), I, 545 (ganga 8) "tage Ende, forgaa saa at intet mere deraf er tilbage").

⁴ Eiríkur Jónsson, *Oldnordisk Ordbog* (Kh. 1863), 165 (ganga I)B)2)d)β) "hengaae" og 166 (III)2) genginn a) "hengaaet, som er forbi").

⁵ Kr. Kålund, *Katalog over de oldnorsk-islandske håndskrifter i det store kongelige bibliotek* (Kh. 1900), 422. — Sami, *Palæografisk atlas, oldnorsk-islandsk afdeling* (Kh. 1905), nr. 41.

⁶ *Norges gamle Love*, útg. R. Keyser og P. A. Munch (Kria 1846), 2. — D. A. Seip, *Palæografi* (Nordisk Kultur XXVIII:B, Upps. 1954), 65.

⁷ *Hauksbók*, útg. Finnur Jónsson (Kh. 1892-96), 164. Handritið, AM 544 4to,

2) Skip yðart má eigi bera meira at sinni, en er .viii. dagar eru gengnir, þá skal ek senda yðr ærinn mat til hvítasunnudags.⁸

3) Ok þá er hann var borinn, þá vóru ge(n)gnir frá upphafi veraldar .v. þúsundir ok átta ár ens þriðja tegar ens þriðja hundraðs.⁹

Með hómilíubókinni ná dæmi um 'ganga' í merkingunni "líða" með vissu aftur um 1200, og víst getur jólaprédikun sú sem dæmið er sótt í verið töluvert eldri. Óhætt mun því vera að fullyrða að notkun sagnarinnar í fróðleiksgreinunum, sem að var vikið í upphafi, geri ekki aldur þeirra tortryggilegan.

er skrifað í byrjun 14. aldar og sú prédikun sem þessi orð standa í af norðmanni eða færeyingi, sbr. *Hauksbók* (Manuscripta Islandica 5, Kh. 1960), ix–xi.

⁸ *Heilagra manna sögur*, útg. C. R. Unger (Kria 1877), I, 274. Þetta er úr Brandanus sögu, og handrit hennar, NRA 68, er frá 13. öld og hefur verið talið norskt.

⁹ *Homíliu-bók*, útg. Th. Wisén (Lundi 1872), 46. Handritið, Perg. 4to nr. 15, er skrifað um 1200. — Hér væri þess að vænta að fremur stæði 'gengnar' (þúsundir) eða 'gengin' (ár) en 'gengnir' (vetur); svipaður ruglingur kynja er í öðru dæminu í fróðleiksgreinunum frá 12. öld.

S.K.

6

DÆMI UM SÖGNINA 'FRÍA'

ENDA þótt C. R. Unger hafi yfirleitt lesið rétt og tilgreint lesbrigði samvissusamlega að því marki sem hann getur þeirra, á hann það til að breyta texta aðalhandrits athugasemdalaust.

Eitt dæmi um þetta er í Karlamagnús sögu (Christiania 1860), 184. bls., þar sem verið er að lýsa hermönnum sem hafa andvara á sér á næturþeli. Í útgáfunni stendur (án lesbrigða):

engi fékk svá mikil hægindi at hann leysti hjálminn sér af höfði

Þetta er í Bb-gerð Agulandus þáttar, og aðaltextinn, B (AM 180 d fol., f. 116v) er svo í raun og veru:

engi feck sua mikil heidingi at hann friadi hialminvm ser a hofdi

Í b (AM 531 4to, f. 104v) stendur:

engi feck sva mikil hægindi, at hann friadi hjálminum sjer á hofdi